

- GS – Story G. The Summer Visitor / G. Story. // The Last Map in the Heart. Western Canadian Fiction. – Saskatoon: Thistledown Press Ltd, 1990. – P.274-283.
- KG – Grochola K. Trzepot skrzydeł / K. Grochola. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2008. – 170 s.
- KSJP – Komputerowy słownik języka polskiego. – Warszawa: PWN, 1998.
- LK – Kearns L. Blue Moon / L. Kearns. // The Last Map in the Heart. Western Canadian Fiction. – Saskatoon: Thistledown Press Ltd, 1990. – P.118-125.
- NSOED – The New Shorter Oxford English Dictionary on CD-ROM. – Oxford: Oxford University Press, 1996.
- SR – Ross S. The Painted Door / S. Ross. // The Last Map in the Heart. Western Canadian Fiction. – Saskatoon: Thistledown Press Ltd, 1990. – P.226-244.
- TC – Capote T. Music for Chameleons / Capote T. – Penguin, 1980.

Roksolana Nazarchuk

**Communicative types of verbal predicates in the utterances with objects «artefacts» and objects-
«psychofacts»
in Ukrainian, Polish and English languages**

In the present paper the functional-onomasiological analysis of Ukrainian, Polish, and English verbal predicates is made. Based on the denotative status of their object names, certain functional-reflective verb types are distinguished.

Key words: communicative linguistics, functional-onomasiological analysis, verbal predicate, object.

Наталія Бербер

**ХУДОЖНЯ ТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО СВІТУ У РОМАНІ МАРІЇ МАТІОС
«МІСТЕР І МІСІС Ю-КО В КРАЇНІ УКРІВ. MR. & MS. U-KO IN COUNTRY UA»**

У статті здійснено комплексний аналіз стилістичного функціонування власних назв та похідних утворень як засобу художності. З'ясовано комунікативно-прагматичні особливості власних назв у тексті художнього твору, встановлено набуття ними соціальних конотацій, розглянуто проблему соціальної експлікації онімів.

Ключові слова: онім, топонім, антропонім, апелятив, конотація, символ.

Стрімкі, кардинальні зміни, що відбуваються сьогодні в соціально-політичній і економічній сферах життя, виразно і швидко виявляють себе не тільки в мові засобів масової інформації, а й у художній літературі. Поряд із гостро сатиричним політичним романом Марії Матіос «Містер і місіс Ю-Ко в країні Укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA» згадаймо принаймні «політичну журналістику» Оксани Забужко «Let my people go: 15 текстів про українську революцію» (К.: «Факт», 2005 р.), книги Юрія Rogozi «Убить Юлю» та Валентина Чемериса «Загадка Віктора Януковича», політичний трилер «Прицільна дальність» Яна Валетова. Однак саме гомеричний роман-симфонія (за жанровим визначенням самої Марії Матіос), сповнений фантастичним сюжетом та алюзивний за своїм змістом, презентує цікаву палітру художніх засобів, прикликаних вловити гострі болючі питання сучасності. Для досягнення перлокутивного ефекту авторка використовує різноманітні лексичні одиниці, серед яких помітне місце займають власні назви, при цьому соціальний складник у семантиці власних назв набуває особливого алюзійного значення. Доробок українських учених у царині літературно-художньої ономастики представлений дослідженнями Ю. О. Карпенка, Л. О. Беляя, В. М. Калінкіна, В. М. Галич, Г. П. Лукаш, Н. С. Колесник, Л. П. Кричун, Т. Б. Гриценко, М. Р. Мельник, Т. І. Крупеньової, О. Ю. Карпенко, М. І. Зубова, проте вивченню онімного простору сучасної літератури, на нашу думку, недостатньо приділяється уваги.

Матеріалом дослідження послуговував роман Марії Матіос «Містер і місіс Ю-Ко в країні Укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA». Зазначимо, що художній доробок Марії Матіос сьогодні є мало вивченим, серед мовознавчих праць окремі спостереження знаходимо у Н. Шарманової, І. Тимченко, Т. Беляєва. З огляду на сказане, актуальність статті зумовлена недостатністю досліджень української літературної ономастики, зокрема присвячених розглядові онімного простору сучасної української прози, особливо це стосується нового перспективного напрямку – ономастики сатиричного роману, –

представленого розвідкою Л. Кричун, статтями І. Назаренко.

Мета статті – комплексний аналіз стилістичного функціонування власних назв та похідних утворень як засобу художності. Предметом аналізу є комунікативно-прагматичні особливості власних назв у тексті художнього твору, набуття ними соціальних конотацій, проблема соціальної експлікації онімів тощо.

Особливістю функціонування власних назв у романі Марії Матіос вважаємо їх алюзійний характер, що спричиняє набуття ними соціальних конотацій, тобто таких контекстуальних сем, що актуалізуються через відображення соціально значущих фактів, процесів, явищ тощо. Як наслідок – розширення семантики відомого імені, яке ідентифікує не лише об'єкт, а й саму подію та предмети, пов'язані з об'єктом. У такому разі можемо констатувати «зростання» оніма до рівня конденсованого символу.

Так, у досліджуваному романі спостерігаємо метонімічне розширення значення оніма, що, як зазначає В. Зайцева, нерідко підвищує метафоричний «потенціал» імені [3]. Серед екстралінгвальних чинників такої трансонімізації найбільш поширеними є: 1) катастрофи, стихійні лиха: утопленик **Титанік** [9, с. 32]; **цунамі** на прекрасне жіноче ім'я **Катріна** [9, с. 14]; **шторм Зета** [9, с. 43]; 2) війни, революції, теракти: велике побоїще під **Аустерліцом, Букрином і Сталінградом** одночасно [9, с. 33]; **11 вересня**, коли півсвіту готувалося до плачу [31]; 3) історичні періоди (хрононіми) з меморіативною функцією: **есесерівські часи** [9, с. 42]; **часи стовпотворіння** [9, с. 43]; Зненацький, без попередження **напад Гітлера на СРСР** справив на Сталіна менший шок, аніж вплинула на іноземних представників та місцевих боярів раптова істерика доброго і працьовитого козака **Кожух-Тулупа** [9, с. 82]. Як зазначає В. Сльченко, «актуалізація тих чи інших соціальних сем у значенні імені може слугувати для творення специфічних синтаксичних фігур» [1: 9], так, наприклад, використання антитези «зненацький, без попередження **напад Гітлера**» – «істерика **доброго і працьовитого козака Кожух-Тулупа**» у складнопідрядному реченні прикомпаративного типу посилює ефект висловленого, а антропонім Кожух-Тулуп набуває стійких соціально-експресивних конотацій. Протиставлення двох політичних епох – епохи «кучмізма» (такий онім є частотним у ЗМІ) та часу початку правління В. Юценка – відбувається не лише шляхом використання відповідних хрононімів-апелятивів, а й у композиційному оформленні – перовсім, у виділенні абзаців, які формують суб'єктивну модальність тексту: **Іще інші часи...** / Та Бог із ними, **із тими часами, що були модними раніше!** / Зараз іде мова про **часи, коли земля запалала під ногами членів елітного клубу «Любих друзів»...** [9, с. 27]. Посилена парцеляція на абзаци у книзі «блискучого аналітика» Марії Матіос зумовлена специфікою її публіцистичного мовомислення, де «кожен абзац – сконденсований поетичний образ, що, як у мозаїці, творить ідейно-тематичне ціле художнього тексту [7, 273]. Емфатичність другого речення підкреслена знаком оклику. Використання еліптичного речення наче уповільнює розповідь, створюючи ефект роздумів, спогадів оповідача, три крапки актуалізують «іще», підкреслюють незавершену думку оповідача. Лексичні темпоральні маркери – дейксиси «інші», «ті» при апелятиві «часи» та дистрибуція обставинних прислівників «раніше», «зараз» створюють **хронотоп твору**. «Опис часу, – стверджує В. А. Кухаренко, – це завжди опис людини у часі» [8, 87], тому хрононіми в текстах Марії Матіос часто структуровані описово, із вживанням антропонімів або їх заміників: «А добрі і всепрощаючі укри плескали від радості в долоні, що закінчилася **епоха любих друзів і їхнього Батька**» [9, с. 129]; Отож уже два тижні Уля цілими днями снувала крихітною – два на два метри – камерою, і вона їй нагадувала бункер, бачений колись на Прикарпатті під час поїздки туди **в часи її господарювання у Мітиній хаті** [9, с. 89].

Знаходимо в романі яскраві «прикладні конденсаційні символи, здатних репрезентувати повторювані доміанти історичних значень і закріплювати у колективній пам'яті відповідні «уроки історії» [11, 50]: Так, ніби хто наврочив **цей новітній Єрусалим і Мекку**, якими заповідалася **стати ближчим часом дивна країна укрів** [9, с. 15]; **укрівські содом і гоморра** [9, с. 25]; **З'єднані Шви Атлантиди** [9, с. 11]; **ми неодмінно на всіх парах полетіли б шукати країну, куди так несподівано і (зауважте!) одночасно вірвалося цунамі ускладчину з торнадо...** [9, с. 15]. Безперечно, погоджуємося з думкою Л. Павлюк, що «історичні постаті мають закріплені за ними «символьні» ознаки, які використовуються для означування референтів модерного дискурсу на підставі постульованої схожості сучасних діячів до їх історичних «прототипів»» [11, 51]. Аксіозакріплені в суспільній свідомості є символи-особи, репрезентовані через низку визначних імен: **хронічний Цицерон мислі** [9, с. 35]; **Спілберг живих масок-шоу** [9, с. 36]; **український Білл Гейтс без Microsoft-a** [9, с. 37]; **Олекса Довбуш-Гуйдима** [9, с. 83]; **укрівський Цицерон Папа Льоня** [9, с. 85]; **Джейн Ейр Бонд 007** [9, с. 44]; **Орлеанська Діва** [9, с. 44]; **модерний Ларошфуко афоризмів** [9, с. 35]. Негативний фокус символічної репрезентації виявляється навколо діяльності соціально небезпечних осіб, образів

диктаторів: *розвінчаний Бен Ладен Конотопської відьми* [9, с. 36]; *далекий родич Адольфа* [9, с. 36]. Художній сатиричний дискурс помітно розширює семантичний обсяг власних назв і легко нарощує ряди формул їх переносного вживання: *цей новітній Єрусалим і Мекку* [9, с. 15]; *укрівські содом і гоморра* [9, с. 25]; *як на Христа перед Голгофою* [9, с. 33].

За нашими спостереженнями, авторка активно утворює номінації нових соціально значущих реалій, використовуючи онімні ряди. Так, наприклад, «помаранчеву революцію» репрезентовано через низку хрононімів – онімізованих апелятивів: *трагікомедія* [9, с. 108], *коловорот* [9, с. 109], *дуренство* [9, с. 111], *драмо-комедія початку нового тисячоліття* [9, с. 33], *революція кольору сонця* [9, с. 112]. Політичні акції, події в соціально-економічному житті є важливим екстралінгвістичним чинником трансонімізації (*першопрохідник французького алфавіту в системі НАТО* [9, с. 35]; *єдиновірний єдино вірної дороги до світового Соціального Інтернату* [9, с. 36]; *фінансовий Сорос піддіваних звуків* [9, с. 36], *з часів Еклектичних Сумішей* [9, с. 78]; *епоха любих друзів і їхнього Батька* [9, с. 129]); крім того – кіно, мистецтво, музика, спорт (*Шварценегг зубодробильних боїв* [9, с. 35]; *сторож і вірний Санчо Панса Орлеанської Діви* [9, с. 35]; *єдиний стильний чувак від Бріоні* [9, с. 36]; *професійний ФОРМУЛА-іст* [9, с. 37]; *переписувач Святого Письма та аксіоми про 30 срібних* [9, с. 39]; *єдина прометее-жінка* [9, с. 39]; *власний іміджмейкер, від якого пахне Фаренгейтом* [9, с. 37]); реклама (*vanish Папи* [9, с. 37]; *ВЕНЕТТО-любець* [9, с. 35]).

Номінаціям осіб роману «Містер і місіс Ю-Ко в країні Укрів. Mr. & Ms. U-Ко in country UA» притаманні алюзійна та символічна функції, що є важливими для розкриття авторського задуму твору. Алюзійно-символічні назви, якими насичений твір Марії Матіос, закріплюють за собою стійкі конотації, що нерідко створюються шляхом використання експресивних варіантів імен: українських імен-демінітивів (*Сашко Чвертьяков, Ігорьок Макай, Сашко Буй-Тур-чинов, Пашко Казнарєнко, Грицько Пустомельченко, Ромко (Ромчик) Збавич, Іванко Хлющ, Оксанка Біловолос, Геник Чревоненко*); імен, що асоціюються з «високим» або «низьким» стилями (*Всесвят Тискун, Інна Деві Христос Богоявленська, Олекса Довбуш-Гуйдима, Петрусь-чорний вус Безпильний, Мішаня Плотський, Юрась Куценко*); гіпокористичних імен (*Тама Підшурадова, Мітя Якунович*); гіпокористичних імен з числовим індексом (*Мітя-2*) чи кодом країни (*Мітя UA*); скорочених віріантів імен (*Місіс Ю-Ко, містере U-Ко*); іншомовних варіантів імен (*Серж Кідалов, Евжен Шарчук, Тигран Синьобіловіл*). Актуалізація звукового потенціалу імен, що є важливим засобом створення додаткових конотацій, може виявлятися також у різних стилістичних фігурах: повтор антропонімів (*Петрусь – це Петрусь* [9, с. 77]); нагромадження теонімів, антропонімів на позначення різних осіб (*На землях укрів поклонялися / Ісусу, / Будді, / Магомету, / і Єгови / одночасно* [9, с. 19 – 20]; *Коли б за мізансценою спостерігав Богдан Ступка разом зі своїм Остапом чи й сам Іннокентій Смоктуновський із Безруковим-Ієшуа, – у них би повідвалювалися щелепи від авторського генія Пашка Казнарєнка* [9, с. 54]; *Після Шевченків, / Симеренків, / Гончарів, / Лимарів, / Зірвіголів / і З'їжюшку / Мітя UA звучало, як пароль: / незвично, / екзотично, / гранично, / ба, навіть клично* [9, с. 70]); градаційний перелік алонімів (*Це тільки через багато років назвуть її / найпривабливішим харизматичним трансформером цілої країни УКР: / парфумерною принцесою, / Джейн Ейр Бонд 007, / Шовковою Леді / й Орлеанською Дівою* [9, с. 44]). Останній приклад доводить, що характерним для авторки є вживання логоепістем із онімним компонентом, що являє собою гру з «накопиченим цитатним фондом мови» [6; 105]. Сюди зараховуємо й такі контексти: *«Молодь що робить? Вибирає Пенсі й Когу, а ти, сину, вибери необхідність»* [9, с. 84]; *«І нічого дивного в тому не було, бо давно чуло Улине серце, що колись таки прийде до неї любов, як приходять до християн три праздники в гості». / Як святе Рождество, / як святий Василій / і як святе Водохреще»* [9, с. 68]. Як бачимо, посилені парцеляція на абзаци та використання логоепістем – характерні риси ідіостилу Марії Матіос, що виявляються як домінування «експресії» над «стандартом».

Створення стійких соціально-експресивних конотацій пов'язане з часовим чинником, наприклад, існування семи *хабарник* в імені Лазарєнко може детермінуватися періодом кримінального переслідування носія імені: *тепер уже панамського підданого Пашка Казнарєнко* [9, с. 66]; *сам Пашко, тепер уже багаторічний турист розкішних смугастих апартаментів закритого типу* [9, с. 66]. Емоційно-оцінний характер семи зумовлений суспільними реаліями, зокрема протизаконними або комічними, казусними подіями в біографії політиків: *триразовий чемпіон у номінації сидіння на двоярусних полицях* [9, с. 35], *жертва Станіславської курки-несучки* [9, с. 35]; *хрещений батько Анни Ахметової* [9, с. 35] – про Віктора Януковича. Таким семам властива відтворюваність у тексті Матіос – вони, стаючи провідною рисою персонажа, беруть участь у його номінації: *кандидата, у якого виявилися яйценепробивні груди* [9, с. 109]; *Пригадуєте, у Папи був іще один пасинок: Мітя, що стеріг жіночі головні убори та любив смугастий одяг* [9, с. 107] – про Віктора Януковича;

претендент на історичні науки і регалії [9, с. 34]; *котрийсь із найосвіченіших, тих, що кохався в народних звичаях укрів і любив усякі історичні, а особливо істеричні аналогії...* [9, с. 118] – про Романа Безсмертного). Отже, подаючи додаткові відомості про денотат, Марія Матіос впливає на його денотативне значення через введення соціально-експресивних сем. Імена з вираженими соціально-експресивними конотаціями легко метафоризуються [2, с. 149], набуваючи форми *pluralia tantum*: *нестори Івановичі* [9, с. 14], *піскуни* [9, с. 14]. Така група транспонованих онімів, що перейшли у розряд апелятивів, в романі є численною: «9 ВЕРЕСНЯ 0005 РОКУ все змішалось в бідній країні укрів: / люди і юди, / коні і conto, / дивани і диктофони, / «Майбахи» і ойстрахи, / ... Шенгени і «Рошени», / суші, арфуші й мертві душі...» [9, с. 13]. Асоціативність таких імен призвела до того, що «апелятиви-транспозити змінюють свою валентність у напрямку до розширення меж і можливостей сполучуваності, здатні регулярно отримувати в тексті додаткові смисли, у багатьох випадках перетворюючись на символ» [10, с. 223].

Апелятивізації піддаються й реальні прізвиська, зафіксовані у ЗМІ та широко вживані в комунікативній практиці українців: *підрахуй живих, мертвих і ненароджених – Серж Кідалов* [9, с. 38]. Стилестична експресивність відонімного апелятива *підрахуй* досягається ускладненням його логоепістемою *живих, мертвих і ненароджених*. У самому ж реальному прізвищі спостерігаємо фоносемантичну гру слів-пейоративів. Порівняймо зі вживанням онімів у статті «Захист Ківалова» політичного оглядача громадсько-політичного видання «Свобода» Л. Капелюшного: *одіозний «Підрахуй»; «кидок»; ківаловщина. ... Ківалов у сучасному українському житті не факт і не персоналія. Це – явище. Бакаї, щербані чи білоконі, боделани, різакі чи януковичі – всі вони були коліщатками злочинної системи й чим більше, зухваліше здирничали, тим більше їм було довіри. ... Ківалов був злощасним «Підрахуєм».* [4, с. 3]. Схожість йменувань дає нам підстави стверджувати, що Марія Матіос широко застосовує стилестичні прийоми публіцистики.

Серед індивідуально-авторських номінацій письменниці часто фіксуємо відонімні неолексеми, повнота сприйняття семантики яких залежить від фонових знань реципієнта: *прихильник яблук із нашої батьківщини* [9, с. 35], *бікфорд – руки* [9, с. 35]. Відбувається апелятивізація ідеонімів – блоку «Яблуко» і політичної партії «Батьківщина» та антропоніма Брюс Бікфорд.

Різний художній ефект досягається в процесі вживання зворотів з апелятивами *боярин, діва, король, козачок, господар, місіс* тощо: *про їхнього боярина, що тоді годував бджіл* [9, с. 77]; *діва Інна Деві Христос Богоявленська* [9, с. 37]; *король сафари, козачок «Козачка»* [9, с. 37]; *господар Трахтимирівських кісток і забутої слави, павлоїд, Дуся в екзилі – Ігорьок Макай* [9, с. 38]; *Місіс Ю-Ко* [9, с. 77]; *парфумерна принцеса* [9, с. 44]; *Шовкова Леді* [9, с. 44]; *містере U-Ко* [9, с. 77]; *сам Бого-Царь Плутин* [9, с. 64].

Номінуючи персонажів, Марія Матіос використовує «внутрішні» можливості онімичної експресії – фонетичні, морфологічні, семантичні, синтаксичні, тобто залучає словесну гру, «адекватне сприйняття якої, – погоджуємося з думкою Т. Сербіної, – відчуття комізму сказаного відбувається лише за умови того, що одержувач інформації розкриє, тобто відновить первинний дійсний зміст прецедентних висловлювань, а це, в свою чергу, потребує наявності у читача відповідної кількості історико-культурних знань» [12, с. 93]. Найпоширенішими в Марії Матіос стилестичними прийомами є такі, передовсім, стилестична етимологізація, що полягає в семантичній актуалізації внутрішньої форми імені (*сивий Сиваш* [9, с. 8]). Актуалізація внутрішньої форми використовується для створення розгорнутого образу й для суто формальних атракцій, часто для творення каламбурів. У каламбурному, жартівливому словотворенні порушення нормативних словотвірних технік здійснюється свідомо для побудови okazіоналізма з новим оцінним значенням, підсиленою експресією [5, с. 115–116]: «*І тоді котрийсь із найосвіченіших, тих, що кохався в народних звичаях укрів і любив усякі історичні, а особливо істеричні аналогії, закричав: «Еврика! Знаю! Можу! Тільки канібалізм! І то на очах у Батька! Щоб не називав нас смердами!» / Здається, це був Ромчик» (Роман Смердний)* [9, с. 118]; *Утримувач царственного гаманця, чверть сотенних акцій і автокартріджів, наглядач частин і частот, заборонний знак перед дверима раю і дверима до царственной опочивальні, дитя власного розуму і сприятливої погоди – Сашко Чвертьяков* [9, с. 34]; *з берегів туманного альбіону підпрягли Бориса Бреховольського* [9, с. 108] (читаймо: підпрягли вола); *завідував ХБНЗУ багаторічний шаровик (той, що шарив усюди і скрізь) і всезнайко-кошовий Евжен Шарчук* [9, с. 82]; *цукровар і Шоколадний Заєць – Петрусь-чорний вус Безпильний* [9, с. 34–35] і далі: *Бог дав, що його улюблений Шоколадний Заєць утопився у чані власного... шоколаду. А пара нерозпізнаних негідників іще довго вила над булькаючим казаном гостро модну колісь пісеньку з приспівом «Я шоколадний заяц, я ласковий мерзавец»* [9, с. 128]; *два, як рідні, брати Кабачники: один – завсідник кабаків, інший – кабачна прислуга* [9, с. 39]. В останньому прикладі трансформована логоепістема *два, як рідні, брати* пердбачає наявність фонових знань реципієнтів з

творчості Юрія Федьковича (повість «Три як рідні брати») та самої Марії Матіос (новела «Чотири – як рідні – брати»). Використання логоепістем, джерелами яких є власне твори Марії Матіос, – характерна риса ідіостилю письменниці. Часте їх застосування знаходимо у біблійних, епіграфах і в самих текстах авторки. Як бачимо, у каламбурах відбувається декодування антропонімів.

Ще одним прийомом є стилістична фіктомізація, за якої імена «не гадаються, а начебто «підлаштовуються» під властивості, якості, ознаки денотата» [1:16]. Між реальними іменами та фіктомімами встановлюються різні види семантичних відношень: синонімічні (*Кудла – Кучма, Холод – Мороз, Руслан Бодє-поле – Руслан Боделан*); антонімічні (*Петрусь-чорний вус Безпильний – Петро Порошенко, Північна Пальміра – Південна Пальміра, «Євро-сліпота-0005» – «Євро-бачення-2005»*); когітонімії (*Біловолос – Білозір*); суміжності (*Мішаня Плотський – Михайло Бродський, Давид Зубанія Великий – Жванія Давид*). Використовується прийом «перекладання» з однієї мови на іншу (*Олександр Лупулов – Олександр Волков*) або словотворення із залученням історичних назв топонімів (*місто Борисфенополь – Дніпропетровськ*), декомпозиція імен (*Сашко Буй-Тур-чинов – Олександр Турчинов*, номінацію *Буй-Тур* увиразнено вживанням епітетів, що входять до семного поля лексем *буй, тур*: цього **несамовитого Буй-Тур-чинова** [9, с. 117], цей **скажений Буй-Тур** [9, с. 117]; *майор Микола Довго-меле-мельченко – Микола Мельниченко, Леонід Крав-Чув – Леонід Кравчук*); таксонімії (*Муромцева – Богатирьова, Богоявленська – Богословська, Тигран Синьобіловіл – Тарас Чорновіл, Нестор Махно – Нестор Шуфрич, Микола Юленко – Микола Томенко, Пашко Казнаренко – Павло Лазаренко, Конотопська відьма – Наталя Вітренко*). Нерідко у функції власних назв використовуються апелютиви (*Папа «всіх укрів» – Л. Кучма, Батько – В. Ющенко*). Така стилістична онімізація має оказіональний характер і також пов'язана з тропеїчним вживанням слів та зворотів.

Досить поширеними є фонематичні перетворення, які супроводжуються семантичними: *Мітя Якунович – Віктор Янукович, Всесвят Тискун – Святослав Пискун, Генік Чревоненко – Євген Червоненко, підрахуй живих, мертвих і ненароджених – Серж Кідалов – Сергій Ківалов, Юрась Куценко – Юрій Луценко, Ігорьок Макай – Ігор Бакай, тепелили з конопель Пліховишек – В'ячеслав Піховшек, Степан Гаврош – Степан Гавриш, просто – Йосиф Пінський – Йосип Вінський, Іванко Хлющ – Іван Плющ*.

Наявна також група антропонімів із семантико-дериваційними перетвореннями: *Грицько Пустомельченко – Григорій Омельченко, Юрій Крамоломазін – Юрій Кармазін, Петро Симуляненко – Петро Симоненко, Тама Підшкуратова – Тамара Прошкуратова*. Отже, тропеїчне вживання імен (власних назв у ролі загальних і апелютивів – у функції онімів) є важливим засобом сатири в романі «Містер і місіс Ю-Ко в країні Укрів. Mr. & Ms. U-Ко in country UA».

Підсумовуючи, зазначимо, що оказіональні номінації Марії Матіос спираються на наявність фонових знань в адресата, легко декодуються, надають тексту яскраво вираженої сатиричності. Поширена група оказіональних апелютивів, що є важливим знаряддям розвитку експресивно-оцінного, образного потенціалу словотворення. Номінації в романі «Містер і місіс Ю-Ко в країні Укрів. Mr. & Ms. U-Ко in country UA» мають соціокультурну природу. Більшість номінацій у творі є алюзійно-символічними, а тому апелюють до культурно-історичного досвіду різних країн. Ономатворчість «грант-дами української літератури» (як часто називають Марію Матіос критики), будучи релевантною ознакою ідіостилю письменниці, вирізняється своєю самобутністю і потребує, на нашу думку, детального вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єльченко В. І. Експресія власних назв як засіб публіцистики: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.08 / В. І. Єльченко. – К., 2003. – 20 с. – укр.
2. Єльченко В. І. Соціально-експресивні конотації онімів у ЗМІ // Наукові записки Інституту журналістики. – К: Ін-т журналістики, 2002. – Том 9. – С. 145–150.
3. Зайцева В. В. Метонімічні перейменування у сфері власних назв / В. В. Зайцева. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/dlgum/2008_7/6.html
4. Капелюшний Л. Захист Ківалова / Л. Капелюшний // «Свобода». – №4 (474). – 2005. – С. 3.
5. Карпіловська Є. А. Неузале словотворення: правила «три без правил» / Є. А. Карпіловська // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. – 2005. – Том 8. – № 1. – С. 106 – 117.
6. Каспаров Б. М. Язык. Память. Образ. Лингвистика языкового существования / Б. М. Каспаров. – М.: Новое литературное обозрение, 1996. – 424 с.
7. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / М. Крупа. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 432 с.

8. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – Одеса: Латстар, 2002. – 292 с.
9. Матіос Марія. «Містер і місіс Ю-Ко в країні Укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA» / Марія Матіос. – Львів: ЛА «ПІРАМІДА», 2006. – 136 с.
10. Назаренко І. Особливості функціонування квантитативних транспозитів-онімів / І. Назаренко // Лінгвістичні студії. Зб. наук. праць. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – Вип. 18. – С. 221–226.
11. Павлюк Л. Символ та ідентифікація в політичному дискурсі мас-медіа / Л. Павлюк // Журналістика. – К., 2006. – Вип. 5 (30). – С. 48–57.
12. Сербіна Т. Модифікація логоепістем у газетних текстах / Т. Сербіна // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне: РДГУ, 2008. – Вип. 16. – С. 92–96.

Natalya Berber

Artistic textualization of political world in novel «Містер і місіс Ю-Ко в країні Укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA» by Maria Matios

The paper contains a comprehensive study of onoma space of novel «Містер і місіс Ю-Ко в країні Укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA» by Maria Matios. The attempt to define the role of proper names in public opinion formation was made. The actualization of the social component of proper names values in the novel is considered. The features of creating social connotations of proper names depending on extralinguistic factors were found. "Growth" of onomas to level of symbols was shown.

Keywords: toponym, anthroponym, proper name, appellative, social connotation, symbol, allusion, transonimization, surname.

Олеся Гаврилашук

**ГЕНДЕРНИЙ ЧИННИК ВИБОРУ НОМІНАЦІЇ АДРЕСАТА ХУДОЖНЬО
ТРАНСФОРМОВАНОГО ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ**

У статті висвітлено особливості впливу гендерного чинника на вибір номінації адресата зверненого мовлення, відображеного в художньому тексті. Зокрема, проаналізовано гендерно марковане вживання лексем для створення номінацій адресата художньо трансформованого внутрішнього мовлення.

Ключові слова: гендерний чинник, ситуація спілкування, номінація адресата мовлення, фіксоване зовнішнє мовлення, художньо трансформоване внутрішнє мовлення.

Актуальним у сучасному мовознавстві є дослідження актів комунікації з позицій прагмалінгвістичного підходу із залученням інструментарію когнітивної лінгвістики. Перспективне в цьому плані – вивчення звертання як виразника засобу апеляції, зокрема і з огляду на гендерний чинник. Цікавим об'єктом дослідження вважаємо не тільки власне зовнішнє та зображене в художньому тексті зовнішнє мовлення, а й художньо трансформоване внутрішнє мовлення, у якому здатні яскраво виявлятися особливості вибору того чи того звертання та їхні прагматичні функції.

Грунтовний аналіз одиниць та конструкцій апеляції в зазначених напрямках дасть можливість виявити закономірності в наданні адресантом переваги певним звертанням, що зумовлено як впливом на нього як мовну особистість соціальних та ієрархічних ролей співрозмовників, так і його власними індивідуально-психологічними особливостями.

Об'єктом дослідження мислетворчої діяльності людини під час вибору того чи того звертання визначаємо внутрішнє мовлення (ВМ). Проте, оскільки функціонування зазначеного мовлення відбувається на психічному рівні свідомості, воно не може бути безпосереднім об'єктом вивчення. Натомість ми виявлятимемо закономірності функціонування звертань на матеріалі прозових текстів сучасної української літератури, у яких автори відтворюють ВМ, почасти тотожне власному (у випадку переповідання епізодів зі свого життя).

Внутрішнє мовлення, відображене в художньому творі, може бути потрактоване як безпосередній акт спілкування. Так, М. Скаб зазначає: що «більшість актів так званого внутрішнього мовлення, які, на думку окремих дослідників, не орієнтовані на сприйняття, а отже, і спілкування, і відповідно не є мовними ланцюгами, у яких реалізується комунікативна функція мови, теж можуть